

METODY I NARZĘDZIA W EWALUACJI ZEWNĘTRZNEJ¹

WSTĘP

Niniejszy tekst przedstawia opis koncepcji ewaluacji zewnętrznej szkół i placówek. Przedstawiam w nim – w dużym skrócie – proces jej tworzenia z perspektywy zespołu ekspertów zaangażowanych w jej przygotowanie i wdrożenie. Tekst zawiera także przykłady konkretnych rozwiązań, które zostały przyjęte w metodologii, oraz opisy procedur ewaluacji zewnętrznej.

Tworzenie metodologii ewaluacji zewnętrznej szkół i placówek składało się z opisanych poniżej kilku kroków.

KROK PIERWSZY – OKREŚLENIE CELÓW I PRZEDMIOTU EWALUACJI

Nie można stworzyć dobrej metodologii badania i dobrych narzędzi badawczych, zanim nie określi się celu ewaluacji. Cel ewaluacji jest dość oczywisty i wynika z rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego. Ewaluacja zewnętrzna ma dostarczyć informacji na temat realizacji wymagań państwa wymienionych w rozporządzeniu. Wymagania te dotyczą:

- koncepcji pracy szkoły/placówki;
- organizacji procesów edukacyjnych;
- nabywania przez uczniów kompetencji określonych w podstawie programowej;
- aktywności uczniów;

¹ Tekst jest zmodyfikowaną wersją rozdziału pod tym samym tytułem, który ukazał się w tomie *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Odpowiedzialność* (red. G. Mazurkiewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010).

- kształtowania postaw;
- wspomagania rozwoju uczniów;
- współpracy nauczycieli w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych;
- działań szkoły na rzecz promowania wartości edukacji;
- współpracy z rodzicami;
- wykorzystywania zasobów szkoły (lub placówki) i środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju;
- wykorzystywania wniosków z analizy wyników sprawdzianów, egzaminów oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych do planowania procesów edukacyjnych;
- zarządzania szkołą (lub placówką)².

KROK DRUGI – SFORMUŁOWANIE PYTAŃ KLUCZOWYCH

Pytania kluczowe wynikają wprost z treści rozporządzenia, w myśl którego ewaluacja zewnętrzna obejmuje:

- zbieranie i analizowanie informacji dotyczących działań szkoły na rzecz realizacji wymagań państwa;
- ustalanie poziomu spełniania przez szkołę lub placówkę wymagań, o których mowa w rozporządzeniu.

W związku z tym sformułowaliśmy główne pytanie kluczowe:

- Jak szkoła/placówka realizuje wymagania państwa, wymienione w rozporządzeniu?
- W jakim stopniu (na jakim poziomie) szkoła/placówka spełnia wymagania opisane w rozporządzeniu?

Pytania te uszczegółowiliśmy w odniesieniu do każdego wymagania. Przykładowo, sformułowano następujące pytania kluczowe:

- Dla wymagania: **Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się:**
 - Jakie działania zaplanowali nauczyciele, by zaspokajać potrzeby rozwojowe uczniów?
 - Na ile atmosfera panująca w szkole sprzyja uczeniu się?
 - Na ile uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania?

² Więcej o celach ewaluacji zewnętrznej pisze Henryk Mizerek w tekście *Dyskretny urok ewaluacji*

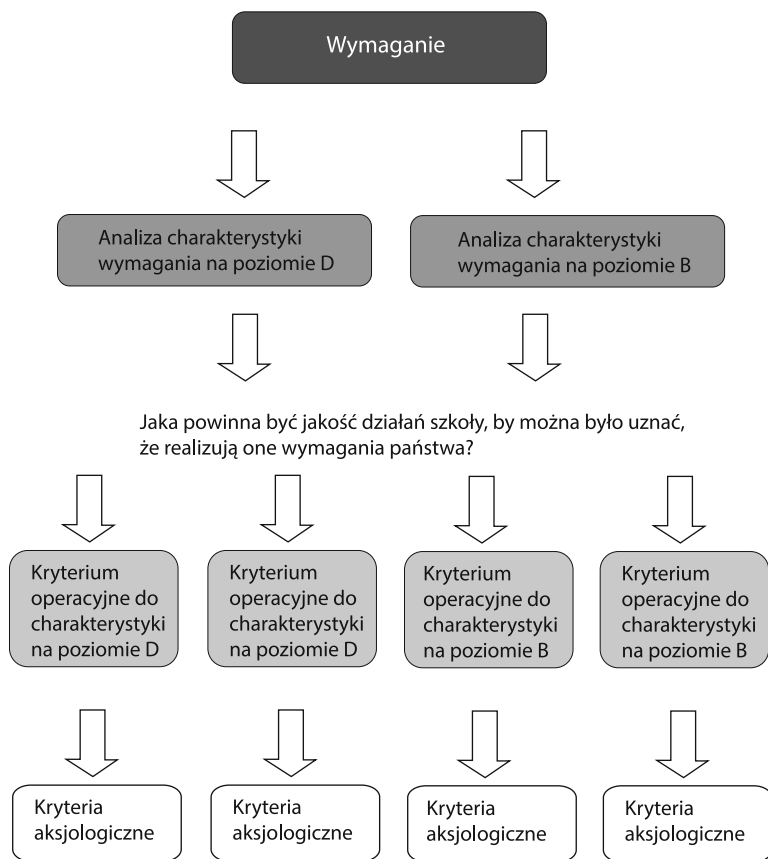
- Jak nauczyciele dostosowują metody pracy do potrzeb ucznia, grupy i klasy?
- Jak nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach?
- Jak nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się?
- Na ile informacja zwrotna o postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować indywidualny rozwój?
- Dla wymagania: **Uczniowie są aktywni:**
 - Jaki jest poziom zaangażowania uczniów w zajęcia prowadzone w szkole?
 - Jakie możliwości do różnorodnych aktywności stwarzają nauczyciele wszystkim uczniom?
 - Jakie działania inicjują i realizują uczniowie na rzecz własnego rozwoju, rozwoju szkoły lub placówki, społeczności lokalnej i w jaki sposób angażują w nie innych?
 - Jaki wpływ mają uczniowie na kształtowanie szkolnej rzeczywistości?
- Dla wymagania: **Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych:**
 - Jakie działania w zakresie planowania, organizacji, realizacji i doskonalenia procesów edukacyjnych prowadzą razem nauczyciele?
 - Jak nauczyciele wspomagają się w doskonaleniu własnej pracy?
 - Jak nauczyciele doskonalą się w zakresie współpracy zespołowej?
 - Jak nauczyciele wspomagają się w ewaluacji własnej pracy?
- W obszarze „Środowisko” dla wymagania wobec przedszkoli: **Rodzice są partnerami przedszkola:**
 - Jaki wpływ na działania przedszkola mają rodzice?
 - Jakie formy wspierania rodziców w wychowaniu prowadzi przedszkole?
 - Jaki jest poziom i zakres zaangażowania rodziców we współpracę z przedszkolem?

KROK TRZECI – SFORMUŁOWANIE KRYTERIÓW EWALUACJI

Opracowanie metodologii ewaluacji i narzędzi badawczych zazwyczaj jest wyzwaniem. Nie inaczej było w wypadku projektowania ewaluacji zewnętrznej. Pracę nad metodami rozpoczęto od pogłębionej analizy wymagań dla poszczególnych typów placówek i charakterystyk tych wymagań. Są one punktem odniesienia w opisywaniu i wartościowaniu działań prowadzonych przez szkoły/placówki i to one powinny być źródłem kryteriów ewaluacji. Najprościej rzecz ujmując, wartościowe z punktu widzenia ewaluacji zewnętrznej są te działania, które są zgodne z wymaganiami scharakteryzowanymi w rozporządzeniu na dwóch poziomach: D i B. Jako główne kryterium ewaluacji można zatem by przyjąć „Zgodność działań szkoły/placówki z wymaganiami państwa”. Tak sformułowane kryterium ewaluacji jest jednak mało użyteczne dla badaczy z uwagi na wysoki poziom ogólności. Powstaje bowiem pytanie: Jaka powinna być jakość działań szkoły, by można było uznać, że realizują one wymagania państwa?

Dlatego kolejnym krokiem w opracowaniu koncepcji ewaluacji było sformułowanie szczegółowych kryteriów aksjologicznych odnoszących się do fragmentów opisów charakterystyk do wymagań (fragmenty charakterystyki nazwalismy językiem metodologicznym – „kryteriami operacyjnymi”). W rezultacie każda charakterystyka na poziomie D i B została podzielona na kilka fragmentów (kryteriów operacyjnych), którym z kolei zostały przypisane kryteria aksjologiczne.

Liczba kryteriów ewaluacji dla poszczególnych wymagań jest różna i wynika z treści charakterystyk wymagania na poziomie D i na poziomie B. Ta ścieżka postępowania została zastosowana do wszystkich wymagań dla wszystkich typów placówek wymienionych w załączniku do rozporządzenia. Przykładowo, dla wymagania **Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się** kryteria operacyjne i aksjologiczne zaprezentowano w tabeli 1.

Rysunek 1. Ścieżka doboru kryteriów ewaluacji

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1. Kryteria operacyjne i aksjologiczne dla wymagania **Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się**

Charakterystyka	<p>Poziom D</p> <p>Planowanie procesów edukacyjnych w szkole służy rozwojowi uczniów. Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się i kształtowaniu postaw. Uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania. Nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i klasy. Nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach. Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętności uczenia się.</p>					
Kryteria operacyjne	Planowanie procesów edukacyjnych w szkole służy rozwojowi uczniów.	Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się i kształtowaniu postaw.	Uczniowie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania.	Nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i klasy.	Nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach.	Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętności uczenia się.
Kryteria aksjologiczne	Adekwatność planowania w odniesieniu do potrzeb rozwojowych uczniów. Spójność procesów edukacyjnych.	Bezpieczeństwo. Powszechność.	Powszechność.	Adekwatność. Różnorodność.	Skuteczność działań nauczyciela. Adekwatność działań nauczyciela do potrzeb, możliwości i preferencji uczniów.	Skuteczność działań nauczycieli w zakresie kształtowania umiejętności uczenia się. Powszechność działań nauczycieli.
Charakterystyka	<p>Poziom B</p> <p>Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i nauczanych przedmiotów, co pomaga im rozumieć świat, społeczność lokalną i globalną. Uczniowie są współautorami procesu uczenia się i biorą odpowiedzialność za własny rozwój. Uczniowie uczą się od siebie nawzajem.</p>					
Kryteria operacyjne	Organizacja procesów edukacyjnych umożliwia uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i nauczanych przedmiotów, co pomaga im rozumieć świat, społeczność lokalną i globalną.	Uczniowie są współautorami procesu uczenia się i biorą odpowiedzialność za własny rozwój.	Uczniowie uczą się od siebie nawzajem.	W szkole stosowane są nowatorskie rozwiązania wzmacniające rozwój uczniów.		
Kryteria aksjologiczne	Spójność działań nauczycieli. Powszechność działań nauczycieli. Skuteczność w powiązywaniu działań.	Powszechność udziału uczniów w procesie planowania procesów edukacyjnych na lekcji. Odpowiedzialność nauczycieli i uczniów za proces uczenia.	Powszechność współpracy w uczeniu się. Świadomość wartości uczenia się od siebie.	Systemowość jako działania planowe, akceptowane i wspierane przez społeczność szkolą, obejmujące różne aspekty pracy szkoły. Adekwatność do potrzeb rozwojowych uczniów.		

Źródło: opracowanie zespołu projektu.

Biorąc pod uwagę kryteria aksjologiczne, wymaganie jest spełnione na poziomie D, gdy w szkole zachodzą wszystkie wymienione poniżej działania:

- procesy edukacyjne są planowane adekwatnie do potrzeb rozwojowych uczniów;
- procesy edukacyjne są z sobą spójne;
- nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się i kształtowaniu postaw, czyli powszechnie zapewniają bezpieczeństwo psychiczne i emocjonalne uczniom;
- uczniowie powszechnie znają stawiane przed nimi cele uczenia się i formułowane wobec nich oczekiwania;
- nauczyciele powszechnie stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i klasy;
- nauczyciele skutecznie motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach w sposób adekwatny do potrzeb, możliwości i preferencji uczniów;
- nauczyciele powszechnie i skutecznie kształtują u uczniów umiejętność uczenia się.

Wymaganie jest spełnione na poziomie B, gdy w szkole zachodzą wszystkie wymienione poniżej działania:

- nauczyciele powszechnie prowadzą spójne i skuteczne działania w zakresie organizacji procesów edukacyjnych i tym samym umożliwiają uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i nauczanych przedmiotów, co pomaga im rozumieć świat, społeczność lokalną i globalną;
- uczniowie są współautorami procesu uczenia się poprzez powszechny udział w procesie planowania procesów edukacyjnych na lekcji i wspólnie z nauczycielami biorą odpowiedzialność za własny rozwój;
- uczniowie powszechnie uczą się od siebie nawzajem i są świadomi wartości uczenia się od siebie;
- w szkole są stosowane systemowo nowatorskie rozwiązania wzmacniające rozwój uczniów, które są akceptowane i wspierane przez społeczność szkolną, obejmują różne aspekty pracy szkoły i są adekwatne do potrzeb rozwojowych uczniów.

KROK CZWARTY – DOBÓR ŹRÓDEŁ I METOD

Po sformułowaniu kryteriów dla każdego wymagania na dwóch poziomach charakterystyk zadaliśmy kolejne pytania:

- Skąd pozyskiwać informacje na temat poszczególnych kryteriów?
- Kto ma wiedzę na ten temat?
- W jaki sposób pozyskiwać potrzebne informacje?

W poszukiwaniu odpowiedzi przyjęliśmy następujące zasady:

1. Informacja musi być pozyskiwana od różnych grup tworzących społeczność szkoły lub placówki oraz jej otoczenie po to, by:
 - uwzględniać różne punkty widzenia i z nich budować opis szkoły/placówki – trudno sobie wyobrazić ewaluację szkoły bez uwzględniania opinii i doświadczeń uczniów, rodziców, nauczycieli, dyrektora;
 - lepiej poznać i zrozumieć funkcjonowanie szkoły/ placówki w badanym obszarze.
2. Informacja musi być pozyskiwana z wykorzystaniem różnych metod zbierania danych po to, by:
 - wykorzystywać zalety poszczególnych metod, na przykład możliwość zachowania anonimowości w badaniach ankietowych.
 - niwelować ich ograniczenia, na przykład w wywiadach uzyskiwać dodatkowe pogłębione informacje, których nie można zebrać poprzez badanie ankietowe³.

W konsekwencji dane do analizy są zbierane poprzez badania ankietowe, wywiady, obserwacje, analizę danych zastanych.

W tabeli 2 przedstawiam źródła danych i sposoby ich pozyskiwania dla szkół i innych placówek.

³ W tekście Bartłomieja Walczaka *Dane Systemu Ewaluacji Oświaty: analiza ilościowa i jakościowa* zamieszczone są bardziej szczegółowe informacje na temat metodologii badań społecznych.

Tabela 2. Źródła i metody pozyskiwania danych w ewaluacji zewnętrznej⁴

Źródło informacji	Metoda badania	Typ placówki				Placówki doskonalenia nauczycieli
		Szkoły	Przedszkola	Biblioteki	Poradnie psychologiczno-pedagogiczne	
Uczniowie	Wywiad grupowy	x	x			
	Badania ankietowe	x			x	
Rodzice	Wywiad grupowy	x	x			
	Badanie ankietowe	x	x		x	
Dyrektor	Wywiad indywidualny	x	x	x	x	x
	Badanie ankietowe	x	x	x	x	x
Nauczyciele/pracownicy merytoryczni	Wywiad grupowy	x	x	x	x	x
	Badanie ankietowe	x	x	x	x	x
Pracownicy niepedagogiczni	Badanie ankietowe	x	x			
Przedstawiciele lokalnej społeczności i partnerzy	Wywiad grupowy	x	x	x	x	x
Klienci	Wywiad			x	x	x
	Badanie ankietowe			x	x	x
Obserwacja	Zajęcia	x	x			x
	Placówki	x	x	x	x	x
Analiza danych zastanych		x	x	x		x

Źródło: opracowanie własne.

⁴ Stan na czerwiec 2012.

Przy doborze źródeł i metod badawczych przyjęliśmy, że:

- dane do analizy każdego kryterium muszą być pozyskiwane z przynajmniej dwóch źródeł po to, by mogły się uzupełniać i weryfikować, na przykład dla kryterium operacyjnego „Nauczyciele i uczniowie tworzą atmosferę sprzyjającą uczeniu się i kształtowaniu postaw” (wymaganie: **Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się**) dane są zbierane poprzez: obserwację zajęć, wywiad z uczniami, wywiad z nauczycielami, badanie ankietowe uczniów, badanie ankietowe rodziców, badanie ankietowe nauczycieli).
- dane zastane mogą być pozyskiwane tylko z materiałów, które szkoła lub placówka tworzy w związku ze swą działalnością – żaden dokument nie powinien być tworzony tylko na potrzeby ewaluacji zewnętrznej. Celem analizy w ewaluacji zewnętrznej jest uzyskanie odpowiedzi na pytania badawcze, a nie weryfikacja poprawności dokumentacji szkoły. Wszelkie wykorzystywane w analizie danych zastanych dokumenty są traktowane jako dodatkowe, uzupełniające źródło informacji.

KROK PIĄTY – PILOTAŻ NARZĘDZI

Narzędzia badawcze zostały poddane pilotażowi prowadzonemu przez zespół projektu. Pilotaż umożliwił weryfikację:

- adekwatności pytań w odniesieniu do wymagań;
- zrozumiałości pytań dla respondentów;
- zasadności korzystania z poszczególnych źródeł informacji;
- kompletności gromadzonych informacji.

Po pilotażu część pytań została przeformułowana, część pytań pominięto lub zastąpiono je innymi pytaniami.

ASYSTENT EWALUACJI SEO

Wszystkie narzędzia badawcze są zamieszczone na stronie Systemu Ewaluacji Oświaty www.npseo.pl i na platformie internetowej Systemu Ewaluacji Oświaty www.seo2.npseo.pl.

Na stronie www.npseo.pl dyrektorzy szkół i placówek mogą się zarejestrować i otrzymać bezpłatny dostęp do wszystkich narzędzi badawczych, które są wykorzystywane w ewaluacji zewnętrznej.

Rysunek 2. Strona Systemu Ewaluacji Oświaty, na której dyrektorzy mogą się zarejestrować i uzyskać dostęp do narzędzi do ewaluacji zewnętrznej

Źródło: www.npseo.pl.

Aby dokonać rejestracji, należy wskazać na liście swoją szkołę/placówkę, a następnie podać imię i nazwisko oraz adres e-mail i REGON szkoły/placówki. Jeżeli wszystkie dane będą poprawne, na podany adres e-mail zostaną przesłane login i hasło oraz pozostałe informacje niezbędne do zalogowania.

Platforma Systemu Ewaluacji Oświaty www.seo2.npseo.pl jest przede wszystkim narzędziem pracy wizytatorów. System daje użytkownikom:

- dostęp do bazy danych wszystkich szkół i placówek oświatowych w Polsce;
- dostęp do pytań narzędziowych;
- możliwość zapisu każdej ewaluacji na różnych etapach;
- możliwość pracy zespołu wizytatorów nad kilkoma ewaluacjami jednocześnie;
- możliwość prowadzenia badań on-line, w tym – co najważniejsze z punktu widzenia sprawności realizacji – badań ankietowych. Uczniowie, nauczyciele, rodzice mogą samodzielnie wypełniać ankiety, wchodząc na wskazaną przez wizytatorów stronę internetową. System uniemożliwia kilkukrotne wypełnienie ankiety przez tę samą osobę bez wiedzy wizytatora prowadzącego ewaluację.
- łatwość wprowadzania wyników;
- szybki dostęp do wyników z badań, dzięki czemu wizytatorzy mogą na bieżąco je weryfikować, na przykład dopytując nauczycieli lub dyrektora szko-

ły podczas wywiadów o to, jak można tłumaczyć wyniki badań ankietowych wśród nauczycieli, uczniów lub rodziców.

- dostęp do danych z poprzednich ewaluacji oraz wyników ewaluacji w innych szkołach i placówkach
- automatyczne generowanie statystyk;
- automatyczną prezentację wyników (w systemie i na stronie internetowej);
- dostęp on-line z każdego miejsca na świecie, gdzie jest Internet.

Strona npseo.pl

SEO SYSTEM EWALUACJI OŚWIATY
NADZÓR PEDAGOGICZNY

Asystent Ewaluacji

Informacja

Aby otrzymać dostęp do modułu dyrektorskiego platformy SEO, konieczna jest rejestracja w systemie. W tym celu proszę wskazać na liście swoją szkołę/placówkę, lista rozwija się automatycznie po wyborze kolejno województwa, miasta, powiatu i gminy.

Następnie proszę podać swoje imię i nazwisko oraz adres e-mail. Podwójna weryfikacja adresu pozwoli Państwu uniknąć pomyłek podczas wpisywania adresu. Czynnikiem weryfikującym dane, jest numer REGON, proszę wpisać go jako ciąg cyfr, bez odstępów.

Jeżeli wszystkie dane będą poprawne, na podany adres e-mail przesłane zostaną login i hasło oraz pozostałe informacje niezbędne do zalogowania.

Rejestracja w systemie
Witamy w module przeznaczonym dla dyrektorów szkół i placówek

Wybór placówki dydaktycznej:

Województwo:

Proszę podać swoje dane:

Imię:	<input type="text"/>
Nazwisko:	<input type="text"/>
Adres e-mail:	<input type="text"/>
Ponownie adres e-mail:	<input type="text"/>
REGON szkoły/placówki:	<input type="text"/>

Rysunek 3. Strona Systemu Ewaluacji Oświaty, na której znajduje się arkusz rejestracyjny dla dyrektorów. Jego wypełnienie umożliwia otrzymanie dostępu do narzędzi do ewaluacji zewnętrznej

Źródło: www.npseo.pl.

Pytania narzędziowe umieszczone na platformie SEO są podzielone na obligatoryjne, które system automatycznie generuje do ewaluacji danego typu placówki w wybranych przez wizytatorów obszarach, oraz na pytania fakultatywne, które wizytatorzy mogą wybrać, kierując się swoją wcześniejszą wiedzą na temat szkoły lub placówki. Dzięki temu rozwiązaniu dane gromadzone w systemie z jednej strony są porównywalne, gdyż te same pytania są wykorzystywane do ewaluacji

wszystkich placówek danego typu. Z drugiej strony umożliwiają dostosowanie metod i narzędzi badawczych do konkretnej szkoły/placówki oraz zebranie dodatkowych danych, istotnych dla opisanie jej specyfiki.

Po wybraniu zestawu narzędzi badawczych wizytatorzy informują dyrektora szkoły o tym, jakie pytania będą wykorzystane przez nich w ewaluacji. Służy do tego opcja „Zaproś dyrektora” dostępna na platformie SEO. Wszyscy dyrektorzy, którzy otrzymali od wizytatorów zaproszenie na platformę SEO, mogą:

- zapoznać się z narzędziami badawczymi, które zostały przygotowane do ewaluacji ich placówki. Dzięki temu jest zapewniona jawność narzędzi badawczych – dyrektor ma pełny dostęp do wszystkich pytań, jakie zostaną wykorzystane w ewaluacji zewnętrznej jego placówki;
- wprowadzić wyniki ewaluacji wewnętrznej, o ile dysponują takimi wynikami i chcą je przedstawić wizytatorom poprzez platformę SEO;
- wypełnić ankiety postewaluacyjne, dzięki którym wraz z nauczycielami mogą się podzielić opiniami na temat procesu i wyników ewaluacji zewnętrznej.

KOLEJNE KROKI – EWALUACJA SYSTEMU

Stworzony na potrzeby ewaluacji zewnętrznej system ewaluacji jest i będzie poddawany stałej ewaluacji. Wszystkie narzędzia badawcze są i będą weryfikowane, co oznacza, że będą się zmieniać. Informacje na temat potrzebnych zmian pozyskuje się od:

- wizytatorów do spraw ewaluacji poprzez forum dla wizytatorów i regularne spotkania zespołu projektu z wizytatorami;
- dyrektorów ewaluowanych szkół i placówek poprzez ankiety postewaluacyjne, dostępne na platformie SEO;
- nauczycieli i pracowników merytorycznych poprzez ankiety postewaluacyjne, dostępne na platformie SEO;
- praktyków edukacji i ekspertów poprzez spotkania i grupy robocze.

Celem tych działań jest stałe doskonalenie systemu i narzędzi badawczych.

Podsumowując, koncepcja ewaluacji zewnętrznej realizuje wszystkie główne wartości nadzoru pedagogicznego:

- Demokratyczność, która jest realizowana poprzez:
 - uwzględnianie w badaniu różnych opinii i punktów widzenia (pracowników szkół i placówek, uczniów, rodziców, klientów, przedstawicieli lokalnego środowiska);
 - uwzględnianie wyników ewaluacji wewnętrznej;
 - uwzględnianie różnych perspektyw przy tworzeniu metodologii i narzędzi badawczych (perspektywa interdyscyplinarnego zespołu ekspertów, perspektywa wizytatorów do spraw ewaluacji, perspektywa dyrektora i pracowników ewaluowanych placówek);
- Transparentność, która jest realizowana poprzez:
 - jawność procedur, metod i narzędzi badawczych;
 - jawność wyników ewaluacji;
 - monitorowanie i ewaluowanie pracy wizytatorów do spraw ewaluacji.

Jednym z większych zagrożeń dla obecnego systemu nadzoru pedagogicznego jest wyalienowanie procesu ewaluacji zewnętrznej z tych wartości oraz oderwanie jej od wymagań. Bez tych wartości i bez uznania wartości wymagań metodologia i narzędzia badawcze będą fetyszyzowane, a ewaluacja zamieni się w zrytualizowane, fasadowe działanie. Będzie sprowadzona do biurokratycznego rytuału i nie doprowadzi do oczekiwanych rezultatów, czyli rozwoju szkół w kierunkach, które określają wymagania. Za to będziemy mieć do czynienia z dyskusją z metodologią, czy wręcz z jej kwestionowaniem (Złe pytanie? Po co o to pytać?), które zdominuje dyskusję o celach i wartościach. Dostrzegając te zagrożenia, tym bardziej warto pamiętać, że metodologia i narzędzia badawcze są ważne, jednak ważniejsze od nich jest myślenie o jakości i rozwoju szkół i placówek oraz o wartościach edukacji, które uwzględnia nadzór pedagogiczny.